16.1.2019

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialajohtaja

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan lausunto valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

HEL 2018-013164 T 00 01 06

Helsingin kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston liikuntapolitiikan selonteosta. Historiallisesti ensimmäisen selonteon valmistelussa ja taustoituksessa on nähty vaivaa. Kattava tutkimuskatsaus, avoimen verkkokuulemisen aineistot sekä sidosryhmien näkemykset ovat jo itsessään tärkeitä ja ne olisi tarkoituksenmukaista saada laajasti hyötykäyttöön liikkumisen, liikunnan ja urheilun kentällä.

Selonteko on ajankohdaltaan osuva. Kansalaisten positiivisen liikkumis- ja liikuntasuhteen synnyttäminen, ylläpitäminen ja tukeminen on tutkimusten mukaan yksi suurimmista mahdollisuuksista vaikuttaa suotuisaan yhteiskuntakehitykseen – on tarkastelussa sitten terveys, hyvinvointi, työkykyisyys, yhdenvertaisuus, oppiminen, osallisuus tai ilmastonmuutoksen vastainen toiminta.

Vaikka merkittävä osa kansalaisten arkeen vaikuttavista ratkaisuista tapahtuu valtionohjauksen ulkopuolella, tästä huolimatta selkeä, johdonmukainen ja tavoitteisiin pyrkivä valtion resurssi-, säädös- ja informaatio-ohjaus auttaa kaikkia rakentamaan yhdessä terveyttä ja hyvinvointia edistävää yhteiskuntaa. Valtioneuvostolla on kaikki mahdollisuudet olla liikkumisen, liikunnan ja urheilun kokonaisvaikutukset tunnistava lainsäätäjä, linjaaja, kehittäjä ja kumppani.

Tämä edellyttää kuitenkin selontekoa vahvemmin, että liikuntapolitiikasta siirrytään liikkumispolitiikkaan. Samalla liikkumista tulee edistää jatkossa kaikkien ministeriöiden yhteisenä asiana. Projektiluonteisesta tekemisestä tulee siirtyä ilmiölähtöiseen rahoitukseen.

Näkökulma 1: Liikkuminen, liikunta ja huippuuteen yltäminen ovat koko valtioneuvoston asioita.

Liikuntapoliittisen selonteon perusviesti on, että liikunnallisuutta tarvitaan lisää kaikissa ikä- ja väestöryhmissä. Tärkeintä on ymmärtää, että olennaisin kielteinen muutos väestön liikkumiskäyttäytymisessä on tapahtunut luontaisessa arkiliikkumisessa, ei niinkään vapaa-ajan liikunnassa. Liikkuminen ei ole enää luontainen osa elämää. Vaikka liikunta- ja harrastusmahdollisuuksien kehittäminen on edelleen tärkeää, olennaisinta on saada aikaan muutoksia ihmisten arjessa.

Vähäisen liikkumisen ongelma on elintapa- ja kansanterveyskysymys, ei niinkään liikunta-asia. Jotta liikkumista lisätään päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla ja vanhuspalveluissa ja jotta luonto, kaupunkiympä-

Postiosoite PL 25401 00099 HELSINGIN KAUPUNKI kulttuurijavapaa-aika@hel.fi
Käyntiosoite Paavo Nurmen kuja 1 C Helsinki 25
Puhelin +358 9 310 1060 **Faksi** +358 9 310 87770
Y-tunnus 0201256-6
Tilinro FI0680001200062637 **Alv.nro** FI02012566

ristöt ja liikuntapaikat kannustavat lähtemään liikkeelle, tulee liikkumisesta tehdä liikuntapolitiikan lisäksi merkittävä osa terveys-, hyvinvointi-, sivistys- ja sosiaalipolitiikkaa. Liikkumisen näkökulmaa on vahvistettava elinkeino-, opetus-, kulttuuri- ja varhaiskasvatus-, puolustus-, ympäristö- ja virkistys-, ja kotouttamistoiminnassa.

Julkisen hallinnon kaikilla tasoilla tehdään asioita yhä liikaa siiloissa. Valtionhallinnon rakenteet säteilevät myös kuntiin. Käytännön tilanteet kunnasta kertovat, että koulupihan rakentaminen, jalankulun ja pyöräilyn olosuhteiden kehittäminen, neuvolatoiminta, terveyskeskuksessa annettava liikuntaneuvonta, ulkoilureitti, nuorisotalo tai kerhotoiminnan kehittäminen kuuluvat eri valtionosuus- tai avustusjärjestelmän piiriin. Jokaisella yksittäisellä, esimerkiksi alle kouluikäisen liikkumiseen vaikuttavalla asialla voi olla oma valtionosuus- ja valtionavustuskäytäntönsä, hallinnollinen menettelynsä, aikataulunsa ja linjauksensa.

Kuntakentän näkökulmasta tärkeää olisi, että eri ministeriöiden välinen yhteistyö liikkumisen, liikunnan ja urheilunkin edistämisessä vahvistuisi niin resurssien jaon, informaation levittämisen, kuten myös säädösvalmistelun näkökulmista. Eri hallinnonalojen vaikutuksia tulisi arvioida liikkumisen näkökulmista.

Näkökulma 2: Kohti ilmiö- ja haastepohjaista hankerahoitusta.

Nykymuodossaan valtion eri sektoreiden hankerahoitukset suosivat lyhytkestoisia, kapea-alaisia projekteja pitkäjänteisen ja systeemisen uudistamisen sijaan. Hankkeiden ja projektien haku ja seuranta ovat nykyisellään liian raskaita kaikille osapuolille suhteessa hankkeiden kokoon.

Valtioneuvoston tulisi lisätä sektorirajat ylittävää, systeemiseen muutokseen kannustavaa ilmiöpohjaista hankerahoitusta, joka myönnetään haastekilpailujen perusteella. Haastekilpailuissa ensimmäinen vaihe on kevyt ja ilmiöpohjainen haku, jonka jälkeen jatkoon päässeet saavat tukea hankkeen kehittämiseen ja ensimmäisiin kokeiluihin. Muun muassa Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Helsingin kaupunki ja Helsingin yliopisto ovat käyttäneet mallia erinomaisin tuloksin. Haastepohjainen haku on sekä rahoittajalle että hakijalle mielekkäämpi ja opettavaisempi.

Esimerkiksi liikkumisen osalta on tunnistettavissa lukuisia aihealueita, joissa useampi ministeriö voisi tehdä yhteistyötä. Liikkuminen ja liikunta edistävät kansalaisten terveyttä, työ- ja toimintakykyä sekä mielenterveyttä ja -hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Eriarvoistumiskehitys, osattomuuden kokemus ja yksinäisyys aiheuttavat inhimillistä haittaa. Kestävät liikkumisen muodot, kuten jalankulku ja pyöräily ovat kustannustehokkaimpia keinoja torjua ilmastonmuutosta. Liikkumisella voidaan pa-

Postiosoite PL 25401 00099 HELSINGIN KAUPUNKI kulttuurijavapaa-aika@hel.fi
Käyntiosoite Paavo Nurmen kuja 1 C Helsinki 25
Puhelin +358 9 310 1060 **Faksi** +358 9 310 87770
Y-tunnus 0201256-6
Tilinro FI0680001200062637 **Alv.nro** FI02012566

rantaa oppimista kouluissa ja esiopetuksessa. Liikkumisen ja liikunnan lisäämisellä voitaisiin vaikuttaa kaikkiin näistä, mikäli ongelman ratkaisussa hyödynnettäisiin eri ammattikuntien, tutkijoiden, järjestöjen ja virkamiesten osaamista.

Näkökulma 3: Kuntien perusrahoitusta vahvistettava yksittäisten hankkeiden sijaan.

Kunnat tekevät ratkaisevan osan väestön liikkumiskäyttäytymiseen, hyvinvointiin, terveyteen ja osallisuuteen vaikuttavista toimenpiteistä. Kunnat myös resursoivat liikuntaa viisi kertaa enemmän kuin valtio. Kuntien rooli monipuolistuu palvelujen tuotannosta alustojen luomiseen. Turvalliset, toimivat ja saavutettavat liikunnan ja kulttuurin toimitilat ja -olosuhteet lisäävät kaupunkien elinvoimaisuutta, asukkaiden hyvinvointia sekä palvelujen saavutettavuutta. Tällä hetkellä kuntien perusrahoitus koostuu puhtaasti asukaslukuun pohjautuvasta valtionosuudesta, joka muodostaa nykyisellään vain noin kolme prosenttia kuntien käyttömenoista liikuntaan. Rahoituksen niukkuus kasvattaa kuntakohtaisia eroja palvelutarjonnassa, eikä järjestelmä kannusta kuntia kehittämään toimintansa tuloksellisuutta.

Huolestuttavaa on, että selonteossa ei esitetä olennaista muutosta kuntien perusresursoinnin vahvistamiseen. Samanaikaisesti kunnille on kuitenkin esitetty lukuisia toiveita mm. seuratoiminnan tukemisen kasvattamisesta. Selonteossa on aivan oikein tunnistettu liikkumisen ja liikunnan tärkeys koko elämänkulussa. Esitetty malli, jossa eri ikävaiheisiin kohdennetaan muutaman vuoden hankerahoitusta, herättää huolta. Hankerahoitusten lähtökohdaksi on asetettu, että kunnat laittavat itse puolet omarahoitusta hankkeisiin. Tämä voi johtaa siihen, että vakavaraisimmat kunnat vahvistavat hetkellisesti toimintaansa ja etumatkaansa liikunnan edistämisessä, ja osassa kuntia avustuksia ei kyetä edes hakemaan. Erot kansalaisten liikkumismahdollisuuksissa ovat vaarassa kasvaa eri puolilla Suomea. Hankehakemusten tekeminen ja rahoituksen saaminen edellyttävät jo nykyisellään käsipareja ja konsulttitason osaamista, joihin kaikilla kunnilla ei ole varaa. Edellä esitetty haastekilpailumalli parantaa erikokoisten hakijoiden tasavertaisuutta.

Näkökulma 4: Liikkumis-, liikunta- ja urheiluolosuhteet vaativat resursointia.

Liikkuminen, liikunta ja urheilu tapahtuvat aina jossain olosuhteissa. Suomi profiloituu liikuntapaikkojen, luonnon virkistyskäytön ja huippu-urheiluedellytysten osalta kohtuullisen hyvin. Kuntien perusrahoituksen riittämättömyys ja suuret kuntakohtaiset erot ovat alkaneet näkyä kuitenkin myös liikuntapaikkojen ylläpidossa ja rakentamisessa. Vuosittain Suomessa tulisi käyttää noin 400 miljoonaa euroa liikuntapaikkojen peruskorjaamiseen, jotta nykyinen liikuntapaikkaverkosto ja sen taso kyettäisiin säilyttämään. Nykyisin taso on noin 100 miljoonaa euroa.

On tärkeää, että selonteko esittää kertaluontoista lisäresursointia sekä vuosittaista noin 10–15 miljoonan euron tasokorotusta valtion liikuntapaikkarakentamisen tukeen.

Suomi tunnetaan myös maineikkaana ja luotettavana tapahtumajärjestäjänä. Suurtapahtumat edellyttävät kansainvälisen tason infraa, joka monessa mielessä keskittyy pääkaupunkiseudulle. Helsingin kaupunki vastaa siis osaltaan myös kansallisen tason olosuhteiden kehittämisestä. Tästä näkökulmasta merkittävimpien liikuntapaikkahankkeita ja suurtapahtumien järjestämistä tulee myös valtiojohtoisesti tukea.

Lisätiedot

Tommi Laitio, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialajohtaja, puhelin: 310 89045
tommi.laitio(a)hel.fi
Minna Paajanen, projektipäällikkö, Liikkumisohjelma 2018-2021, puhelin: 310 21162
minna.paajanen(a)hel.fi

Tommi Laitio
kulttuurin ja vapaa-ajan
toimialajohtaja